

The Eastern Part of Medieval Wrocław as a Cultural and Recreational Center of the City of the 21st Century

Luba Smirnowa

Wschodnia część
średniowiecznego
Wrocławia
– centrum
rekreacyjno-
kulturalne miasta
na miarę XXI wieku

Key words: Wrocław, urbanism, architecture museum

Introduction

The aim of the article is to describe and analyze urban and architectural changes that occurred in the eastern part of the medieval area of Wrocław. The trace and analysis of the contemporary appearance of the area, bounded by the Oławska Street, the flyover at the Powstańców Warszawy Square, the Oder Hill at the part of the Xawery Dunikowski Boulevard, the quarters of the Academy of Fine Arts, the Museum of Architecture and the Dominican Gallery will answer the question of the influence of these areas on the contemporary image of Wrocław (Fig. 1).

Materials and methods

The above described area, which is a fragment of the so-called New Town, was selected due to its large concentration of important objects including museums, cultural objects, shopping centres and distinctive architecture. Considering the accessibility of most of the sites to visitors as well as the open park and waterfront areas for the purposes of this article, I assume that, except for a few exceptions, the whole area may be considered a public space. The Museum of Architecture, located in the former monastery of Bernardine,

the National Museum, Panorama Racławicka Museum, the former monuments in Słowacki Street, the former Ceglarski Bastion – the present Polish Hill, the characteristic post office building, the premises of the Academy of Fine Arts, the Dominican Gallery shopping center and the multifunctional OVO building. The publication will provide information from printed sources describing individual objects and will present a photo inventory of the present site and its selected constituent objects. The method of research will include selected elements of the JARK Bogdanowski method.

The method of architectural and landscape units consists in separating the units of the area, which have characteristic features of terrain, land cover and historical features, referred to as resources, and then carrying out valorisation according to the valuation criteria [Bogdanowski 1999]. For the analysis of the tourist attractiveness and the image of the selected area, the objects will be recognized for the individual units of the resource, which will then be subject to valorisation. The valorisation will be carried out in accordance with the guidelines proposed by Myga-Piątek [2007, pp. 106–107] to assess the cultural landscape. Since a collection of individual objects rather than the landscape is examined, certain characteristics and proposed assessment scales will be modified or completely changed. This will allow for evaluating each building or statue according

Słowa kluczowe: Wrocław,
urbanistyka, Muzeum Architektury

Wprowadzenie

Celem artykułu jest opis i analiza zmian urbanistycznych oraz architektonicznych, które nastąpiły we wschodniej części terenów średniowiecznego obszaru Wrocławia. Prześledzenie i analiza współczesnego wyglądu obszaru ograniczonego ulicą Oławską, estakadą przy placu Powstańców Warszawy, Odrą Górną przy części bulwaru Xawerego Dunikowskiego, kwartałami Akademii Sztuk Pięknych, Muzeum Architektury oraz Galerii Dominikańskiej pozwolą odpowiedzieć na pytanie o wpływie tych terenów na współczesny wizerunek Wrocławia (ryc. 1).

Materiał i metody

Wyżej opisany obszar, który jest fragmentem tzw. Nowego Miasta, został wybrany ze względu na dużą koncentrację ważnych obiektów posiadających centrotwórcze funkcje, m.in. muzea, obiekty kultury, galerie handlowe oraz charakterystyczną architekturę. Biorąc pod uwagę dostępność większości obiektów dla odwiedzających oraz otwarte tereny parku i nabrzeża, na potrzeby niniejszego artykułu zakładam, iż poza nielicznymi wyjątkami można uważać cały teren za przestrzeń publiczną. Omówione zostaną: Muzeum Architektury, mieszczące się w dawnym

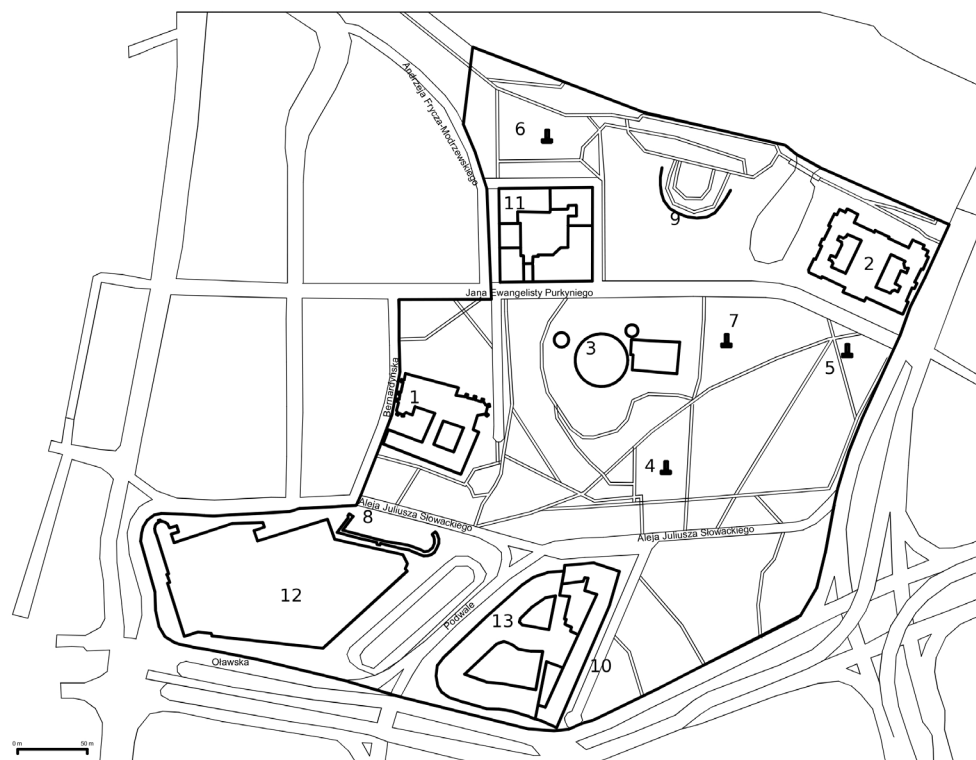
klasztorze bernardyńskim, Muzeum Narodowe, Muzeum Panoramy Raławickiej, znajdujące się na analizowanym terenie pomniki, dawna basteja przy ulicy Słowackiego, dawny Bastion Ceglarski – obecne Wzgórze Polskie, charakterystyczny budynek Poczty Głównej, budynek Akademii Sztuk Pięknych, centrum handlowe Galeria Dominikańska oraz wielofunkcyjny budynek OVO.

W opracowaniu zostaną przytoczone informacje ze źródeł drukowanych, opisujących poszczególne obiekty i zostanie przedstawiona

inwentaryzacja fotograficzna obecnego stanu terenu i jego wybranych obiektów składowych. W ramach metody badawczej będą zastosowane wybrane elementy metody JARK Bogdanowskiego. Metoda jednostek architektoniczno-krajobrazowych polega na wyodrębnieniu jednostek obszaru posiadających charakterystyczne cechy ukształtowania i pokrycia terenu oraz cechy historyczne, określane mianem zasobu, a następnie przeprowadzeniu waloryzacji według kryteriów wartościujących [Bogdanowski 1999]. W przypadku

Fig. 1. The analysed areas: 1 – The Museum of Architecture, 2 – The National Museum, 3 – Panorama Raławicka Museum, 4 – Juliusz Słowacki's Monument, 5 – The group of garden sculptures, 6 – sculpture Worker's Head, 7 – The Katyń Crime Victims Monument, 8 – The Bastion, 9 – The Polish Hill, 10 – The Polish Post Office, 11 – the Academy of Fine Arts, 12 – Galeria Dominikańska, 13 – the multifunctional building of OVO (elaborated L. Smirnowa based on OpenStreetMaps)

Ryc. 1. Analizowany obszar: 1 – Muzeum Architektury, 2 – Muzeum Narodowe, 3 – Muzeum Panoramy Raławickiej, 4 – pomnik Juliusza Słowackiego, 5 – grupa rzeźb ogrodowych, 6 – rzeźba Głowa Robotnika, 7 – pomnik Ofiar Zbrodni Katyńskiej, 8 – basteja, 9 – Wzgórze Polskie, 10 – Poczta Główna, 11 – Akademia Sztuk Pięknych, 12 – Galeria Dominikańska, 13 – wielofunkcyjny budynek OVO (oprac. L. Smirnowa na podstawie OpenStreetMaps)

to criteria assigned to five functions that can be attributed to each object. The presence of these functions in most of the buildings may indicate the attractiveness of the buildings and their overall impact on the reception of the place by the Wrocław inhabitants and visitors. Such functions may include history, architecture, culture, education, and recreation. Table 1 contains the description of the different criteria that are proposed by the system for the valorisation of buildings and monuments.

These functions may overlap, penetrate, and complement each other. Characteristic architectural objects reflect the historical development of forms, structures and styles in architecture, as well as the changes that have taken place in the perception of urban space, the emergence of new, people-needed functions. Monuments, diversifying the recreational space of the park, also perform historical and educational functions, reminding of people and events of a selected cultural circle.

Results

As part of the described methodology, I propose to treat the material, cultural and historical heritage of the site as a resource to be subject to valorisation. Every object has specific functions for the inhabitants of the city, and the special concentration of objects with a wide and varied offer proves the importance of this area to the general image of Wrocław.

Table 1. Object evaluation criteria

Functions	Object evaluation criteria	Characteristics of the criterion	Proposed rating scale
History	Historicity	Objects referring to historical events or known people, and also the ones relevant to the history of architecture	3 points – a perpetuated event/historical object of nationwide rank 2 points – a perpetuated event/historical object of regional rank 1 point – an event / object with a slight historic significance
Architecture	Antiquity	Time passed since object creation	3 points – over 300 years old 2 points – 100–300 years old 1 point – less than 100 years old
	Uniqueness	Originality, uniqueness	3 points – national scale 2 points – regional scale 1 point – not associated
	Aesthetic value	Understood as the fineness of form, well looked	3 points – well maintained object 2 points – object in average condition 1 point – object in poor condition
Culture	Contents	Important cultural significance, symbolic	3 points – a symbol, an object of great cultural importance in the country 2 points – a symbol, an object of great cultural importance in the regional scale 1 point – object of little cultural significance
Education	Formal / informal	Classes conducted in a structured way/ information available for self study or study, a clear example of the history of architecture, history, culture	1 point – formal education or 1 point – informal education
	Availability	Adaptation of educational material to different ages, experience; Diversity of material transfer	3 points – available for everyone 2 points – available for a wide group 1 point – available for a narrow group
Recreation	Offer	Number of proposed recreation options	2 points – over 5 possibilities of recreation 1 point – 1–4 ways of recreation 0 points – none
	Function availability	Possibility to use individual option offers	3 points – for everyone 2 points – for a wide group 1 point – for a narrow group

Modified for the purposes of this test table Criteria for the assessment of cultural landscape Myga-Piątek [2007, p. 106]

Tabela. 1. Kryteria oceny obiektów

Funkcje	Kryteria oceny obiektów	Charakterystyka kryterium	Proponowana skala oceny
Historia	Historyczność	Obiekty, nawiązujące do wydarzeń historycznych lub osób znanych, mające również znaczenie dla historii architektury	3 pkt. – utrwalone wydarzenie/obiekt historyczny o randze ogólnopolskiej 2 pkt. – utrwalone wydarzenie/obiekt historyczny o randze regionalnej 1 pkt – wydarzenie/obiekt o nieznacznym znaczeniu historycznym
Architektura	Dawność	Czas od powstania obiektu	3 pkt. – powyżej 300 lat 2 pkt. – 100–300 lat 1 pkt – poniżej 100 lat
	Wyjątkowość	Oryginalność, niepowtarzalność	3 pkt. – skala krajowa 2 pkt. – skala regionalna 1 pkt – nie kojarzone
	Wartość estetyczna	Rozumiana jako skończoność formy, zadbany wygląd	3 pkt. – zadbany obiekt 2 pkt. – obiekt w przeciętnym stanie 1 pkt – obiekt w złym stanie
Kultura	Treść	Ważne znaczenie kulturowe, symboliczne	3 pkt. – symbol, obiekt o dużym znaczeniu kulturowym w skali kraju 2 pkt. – symbol, obiekt o dużym znaczeniu kulturowym w skali regionu 1 pkt – obiekt o małym znaczeniu kulturowym
Edukacja	Formalna/nieformalna	Zajęcia prowadzone w sposób organizowany/informacja dostępna do samodzielnego studiowania lub obiekt, będący wyraźnym przykładem dzieł architektury, historii, kultury	1 pkt – edukacja formalna lub 1 pkt – edukacja nieformalna
	Dostępność	Dopasowanie materiału edukującego do różnego wieku, doświadczenia; różnorodność przekazu materiału	3 pkt. – dla wszystkich 2 pkt. – dla szerokiej grupy 1 pkt – dla wąskiej grupy
Rekreacja	Oferta	Liczba proponowanych sposobów rekreacji	2 pkt. – powyżej 5 możliwości rekreacji 1 pkt – 1–4 sposoby rekreacji 0 pkt. – brak
	Dostępność funkcji	Możliwość korzystania z poszczególnych propozycji oferty	3 pkt. – dla wszystkich 2 pkt. – dla szerokiej grupy 1 pkt – dla wąskiej grupy

Modyfikowana do celów niniejszych badań tabela Kryteria oceny krajobrazu kulturowego Mygi-Piątek [2007, s. 106]

analizy atrakcyjności turystycznej oraz wizerunku wybranego obszaru obiekty będą uznane za poszczególne jednostki zasobu, które następnie będą poddane waloryzacji. Waloryzacja będzie przeprowadzona według wytycznych zaproponowanych przez Mygę-Piątek [2007, s. 106–107] do oceny krajobrazu kulturowego. Ponieważ badany jest zbiór poszczególnych obiektów, a nie krajobraz w całości, pewne charakterystyki i proponowane skale

oceny ulegną modyfikacjom lub całkowitej zmianie. Umożliwi to ocenę każdego budynku bądź pomnika według kryteriów przyporządkowanych do pięciu funkcji, które można przypisać do poszczególnych obiektów. Obecność tych funkcji u większości obiektów może świadczyć o atrakcyjności obiektów i łącznym wpływie na odbiór tego miejsca przez mieszkańców oraz odwiedzających Wrocław. Do takich funkcji można zaliczyć historię, architekturę, kulturę, edukację

i rekreację. Tabela 1 zawiera opis poszczególnych kryteriów, które są propozycją systemu do waloryzacji budynków i pomników.

Funkcje te mogą się wzajemnie pokrywać, przenikać oraz uzupełniać. Charakterystyczne obiekty architektury odzwierciedlają historyczny rozwój form, konstrukcji oraz stylów w architekturze, a także zmian, jakie zaszły w sposobie postrzegania przestrzeni miejskiej, pojawiania się nowych, potrzebnych

Fig. 2. List of photographs: 1 – Museum of Architecture, 2 – The National Museum, 3 – The Museum of Panorama Raclawicka, 4 – Juliusz Słowacki's Monument, 5 – sculpture Worker's Head, 6 – The Katyń Crime Victims Monument, 7 – The Bastion, 8 – The Polish Hill, 9 – The Polish Post Office, 10 – the Academy of Fine Arts, 11 – Galeria Dominikańska, 12 – the multifunctional building of OVO

Ryc. 2. Wykaz fotografii: 1 – Muzeum Architektury, 2 – Muzeum Narodowe, 3 – Muzeum Panoramy Racławickiej, 4 – pomnik Juliusza Słowackiego, 5 – rzeźba Głowa Robotnika, 6 – pomnik Ofiar Zbrodni Katyńskiej, 7 – basteja, 8 – Wzgórze Polskie, 9 – Poczta Główna, 10 – Akademia Sztuk Pięknych, 11 – Galeria Dominikańska, 12 – wielofunkcyjny budynek OVO

Resources

The so-called New Town was founded in 1263, several decades after the foundation of the Old Town, but the adjective „new” till today is used to describe the area. The first ramparts around Wrocław did not encompass this area. Since the founding of the New Town its only natural form of defence had been the White and Black Oława flowing around it [Maleczyński et al. 1956, p. 26]. In the forties of the sixteenth century the area was incorporated into the system of fortifications included in the Renaissance reconstruction [Maleczyński et al. 1956, p. 86].

After the war between Prussia and France in 1807 Wrocław began to of the fortifications [Zabłocka-Kos 2006, pp. 20–21]. The idea of designating these areas for a promenade was carried out under the direction of the city architect Friedrich Knorr. As a public park and a place for walking, the promenade performed the task of „upgrading” the lower classes, which

would be able to spend time here in a more useful way than in beer gardens and dance tents [Zabłocka-Kos 2006, p. 45].

Max Berg, the Wrocław construction advisor in the years 1908–1925, proposed the concept assuming the city centre reformation by transferring, among others, of administrative functions and offices to the newly designed high-rise buildings. This treatment was to contribute to the recovery of the living quarters in the old town houses [Kononowicz 1997, p. 19]. As a continuation of this idea by Hugo Althoff in the analyzed the current building of the Main Post Office was constructed – the first Wrocław high-rise construction [Kononowicz 1997, p. 28].

After the war, it was the buildings located in Bernardyńska were demolished but most of the objects – the Bernardine complex, the old regency building, post office retained the condition that allowed for their maintenance and reconstruction to a state eligible for using them.

Poland's only Museum of Architecture (Fig. 2.1) is housed in a former Bernardine monastery in Wrocław. The monastery was founded in 1453, after the arrival of John Capistrano in the city, one of the creators of a more austere fraction of the Franciscans – the observants. In Poland they were called after the name of St. Bernardine – Bernard of Siena [Małachowicz 1985, pp. 7–9]. As a result of the conflict with the city authorities, the monks had to move out of their estate in 1522. From 1526 until 1945 the church belonged to the Evangelical diaspora, while the monastery was housed in a hospital [Małachowicz 1985, p. 10]. The late Gothic complex was partially destroyed after the Second World War, but has been largely rebuilt, referring to previously developed projects and inventories, while maintaining the pre-war building line and the overall medieval appearance from the side elevation [Gola, Ławicka 2009, pp. 205–214]. The lack of reliable sources about the appearance of the western wing

ludziom funkcji. Pomniki urozmaicające przestrzeń rekreacyjną parku pełnią również funkcje historyczną oraz edukacyjną, przypominając o ludziach oraz wydarzeniach z wybranego kręgu kulturowego.

Wyniki

W zakresie opisanej metodologii proponuję traktować materialne, kulturowe oraz historyczne dziedzictwo terenu jako zasób, który zostanie poddany waloryzacji. Każdy obiekt pełni określone funkcje dla mieszkańców miasta, a szczególna koncentracja obiektów o szerokiej i różnorodnej ofercie świadczy o dużym znaczeniu tego obszaru dla ogólnego wizerunku Wrocławia.

Zasób

Tak zwane Nowe Miasto powstało w 1263 r., czyli kilkadziesiąt lat po założeniu Miasta Starego, lecz przymiotnik „nowe” do dziś jest używany na określenie tego obszaru. Pierwsze wały obronne wokół Wrocławia pomijały ten teren. Od założenia Nowego Miasta broniły go tylko opływające go Biała i Czarna Oława [Maleczyński i in. 1956, s. 26]. W latach czterdziestych XVI w. obszar został włączony do systemu fortyfikacji z renesansowej przebudowy [Maleczyński i in. 1956, s. 86].

Po wojnie między Prusami a Francją w 1807 r. we Wrocławiu rozpoczęła się rozbiórka fortyfikacji

[Zabłocka-Kos, 2006, s. 20–21]. Pomysł przeznaczenia terenów fortyfikacyjnych pod promenadę był realizowany pod kierunkiem architekta miejskiego Friedricha Knorra. Jako park publiczny oraz miejsce spacerów promenada miała za zadanie „uszlachetnienie” klas niższych, które będą mogły spędzać tu czas bardziej pożytecznie niż w ogródkach piwnych i budach tanecznych [Zabłocka-Kos, 2006, s. 45]. Max Berg, radca budowlany Wrocławia w latach 1908–1925, zaproponował koncepcję zakładającą sanację Śródmieścia poprzez m.in. przeniesienie funkcji administracyjnych i biurowych do nowo projektowanych wieżowców. Zabieg ten miał przyczynić się do odzyskania pomieszczeń mieszkalnych w kamienicach staromiejskich [Kononowicz 1997, s. 19]. W trakcie kontynuacji tego pomysłu przez Hugo Althoffa na analizowanym obszarze powstał gmach obecnej Poczty Głównej – pierwszy wrocławski wieżowiec [Kononowicz 1997, s. 28].

Po wojnie została zburzona zabudowa znajdująca się przy ulicy Bernardyńskiej, lecz większość obiektów – zespół pobernardyński, budynek starej rejencji, budynek poczty pozostały w stanie umożliwiającym zachowanie budynków oraz odbudowę do stanu, pozwalającego na korzystanie z nich.

Jedynie w Polsce **Muzeum Architektury** (ryc 2.1) mieści się w dawnym klasztorze bernardyńskim we Wrocławiu. Klasztor został założony

w 1453 r., zaraz po przyjeździe do miasta Jana Kapistrana, jednego z twórców bardziej surowego odłamu franciszkanów – obserwantów, w Polsce nazywanych bernardynami od imienia św. Bernarda ze Sieny [Małachowicz 1985, s. 7–9]. W wyniku konfliktu z władzami miasta zakonnicy musieli się wyprowadzić ze swojej posiadłości w 1522 roku. Od 1526 do 1945 roku kościół należał do ewangelickiej diaspory, natomiast w klasztorze mieścił się szpital [Małachowicz 1985, s. 10]. Późnogotycki zespół był częściowo zniszczony po II wojnie światowej, lecz został w większości odbudowany, nawiązując do wcześniej opracowanych projektów i inwentaryzacji, zachowując przedwojenną linię zabudowy oraz ogólny średniowieczny wygląd od strony elewacji [Gola, Ławicka 2009, s. 205–214]. Brak pewnych źródeł o wyglądzie skrzydła zachodniego zainspirował Edmunda Małachowicza do stworzenia oryginalnej koncepcji: wewnętrzna elewacja została wykonana z cegły, aby zachować średniowieczną spójność dziedzica klasztornego.

Kwestia elewacji od strony parku Słowackiego natomiast została rozwiązana modernistycznie – lekka ścianka osłonowa składa się ze stalowych profili oraz przeszklenia [Grodzka 2016, s. 13]. Od wewnątrz klasztor został częściowo przebudowany zgodnie z przeznaczeniem do pełnienia nowej funkcji – Muzeum Architektury. Poza stałymi wystawami, dotyczącymi historii

inspired Edmund Małachowicz to create an original concept: the inner facade is made of brick in order to maintain the consistency of the medieval courtyard of the monastery. The issue of the elevation from the side of the Słowackiego Park was solved in a modernist manner – the light curtain wall consists of steel profiles and glazing [Grodzka 2016, p. 13]. From the inside the monastery was partially rebuilt in accordance with a designation to perform a new function – the Museum of Architecture. Besides its permanent exhibitions concerning the history and development of the architecture, the museum regularly organizes monographic exhibitions of world famous architects such as Kisho Kurokawy, Alvar Aalto, Hans Poelzig and other [Gola, Ławicka 2009, p. 218]. The Museum conducts educational workshops for children, lessons in art and architecture for students at every level of learning, as well as weekend family workshops. The museum website offers themed online games, board games and plans for field games, which allow the facility to perform educational and developmental functions also in the virtual world [Museum of Architecture 2017].

The National Museum (Fig. 2.2) is located in the building of the former “Old Regency” (Regierung der Provinz Schlesien), built in 1882. Designed by Karl Friedrich Endell on the bank of the Upper Odra River at the northern part of the Old Town Promenade. The composition and

design of the original interior and exterior referred to German palace complexes from XVI century. During the construction the style was changed into one which is characterized by features of the northern Renaissance called the “Old German” which led to an intensified post-German-unification search for a “national style.” This is the first governmental building, built in Germany according to the principles of the new style. Here since 1946 there have been collections of works of Polish contemporary art of the National Museum [Zabłocka-Kos 1997, p. 105].

The Museum of Panorama Raławicka (Fig. 2.3) is a branch of the National Museum in Wrocław. It is the exposition pavilion for the panoramic painting depicting the “Battle of Raławice”. The painting by Wojciech Kossak and Jan Styka was created in 1894 in Lviv, and was first presented at the event of the General National Exhibition [Ziejka 1984, pp. 43–45]. After the Second World War, the panorama was brought to Wrocław. The construction of the rotunda began in 1966 and had been designed by Eva and Mark Dziekoński. The pavilion consists of a rotunda, expanding upward and an adjacent low rectangular building, where there are ticket offices, locker rooms and auxiliary rooms. The visible structure, consisting of precast columns, complemented by a transverse wedge and a glass roof creates an original shape. In combination with the façade material used – raw

concrete, the object is a characteristic example of brutalist architecture [Gabiś 2011, p. 282–283].

In the Juliusz Słowacki Park and the Academy of Fine Arts on the waterfront there are several sculptures commemorating outstanding people or events from the history of the country.

Juliusz Słowacki’s Monument (Fig 2.4) is located in the southern part of the park near the Słowacki avenue. The Wrocław Lovers’ Association was the initiator of the construction, which can be considered as a valuable manifestation of a grassroots initiative in decision making as regards the development of public spaces. The sculpture was made by Andrzej Łętowski, who had been inspired by a small bronze sculpture by Waclaw Szymanowski, from the turn of the 19th and 20th centuries. The bronze sculpture was unveiled in 1984 [Dobrzyniecki 1997, p. 215]. A group of **garden sculptures** is located in the northeastern part of the park, opposite the entrance to the National Museum. The four sculptures, carved in sandstone around 1760, come from an unknown garden complex. The mythological Athena goddesses (presented twice), Ceres, Reja as a frequently used motif of mythological deities, were supposed to enrich their green surroundings and so they do today [Dobrzyniecki 1998, p. 211]. North of the premises of the Academy of Fine Arts is the sculpture “Worker’s Head” (Fig. 2.5) by Xawery Dunikowski. The sculpture was

oraz rozwoju architektury, muzeum regularnie organizuje monograficzne wystawy architektów o światowym znaczeniu, m.in. Kisho Kurokawy, Alvara Aalto, Hansa Poelziga i innych [Gola, Ławicka 2009, s. 218]. Placówka prowadzi warsztaty edukacyjne dla dzieci, lekcje plastyczne i architektoniczne dla uczniów na każdym szczeblu nauki, a także weekendowe warsztaty rodzinne.

Strona internetowa muzeum oferuje tematyczne gry on-line, gry planszowe oraz plany gier terenowych, które umożliwiają pełnienie edukacyjno-rozwojowej funkcji placówki również w świecie wirtualnym [Muzeum Architektury 2017].

Muzeum Narodowe (ryc. 2.2) znajduje się w gmachu dawnej „Starej Rejencji” (Regierung der Provinz Schlesien), wybudowanej w 1882 r. według projektu Karla Friedricha Endella nad wybrzeżem Odry Górnej przy północnej części Promenady Staromiejskiej. Kompozycja oraz pierwotna stylistyka wnętrz i elewacji nawiązywały do niemieckich założeń pałacowych XVI wieku. W trakcie budowy zmieniono stylistykę na charakteryzującą się cechami renesansu północnego zwanego wówczas „staroniemieckim”, co wiązało się z nacjonalnymi po zjednoczeniu Niemiec poszukiwaniami „stylu narodowego”. Jest to pierwszy budynek rządowy wybudowany w Niemczech według zasad nowego stylu. Od 1946 roku znajdują się tu zbiory dzieł polskiej sztuki współczesnej Muzeum Narodowego [Zabłocka-Kos 1997, s. 105].

Muzeum Panoramy Raclawickiej (ryc. 2.3) jest oddziałem Muzeum Narodowego we Wrocławiu. Stanowi ono pawilon ekspozycyjny malowidła panoramicznego „Bitwa pod Raclawicami”. Obraz autorstwa Wojciecha Kossaka oraz Jana Styki powstał w 1894 r. we Lwowie i był po raz pierwszy zaprezentowany przy okazji Powszechnej Wystawy Krajowej [Ziejka 1984, s. 43–45]. Po II wojnie światowej płótno zostało przewiezione do Wrocławia. Budowa rotundy rozpoczęła się w 1966 r. według projektu Ewy i Marka Dziekońskich. Pawilon składa się z rotundy, rozszerzającej się ku górze, oraz prostopadłościennego niskiego budynku, obok którego znajdują się kasy, szatnie i pomocnicze pomieszczenia. Widoczna konstrukcja składająca się z prefabrykowanych słupów, uzupełnionych klinowymi poprzecznymi elementami oraz szklanym dachem, tworzy oryginalną bryłę. W połączeniu z użytym materiałem elewacyjnym – surowym betonem, obiekt jest charakterystycznym przykładem brutalizmu w architekturze [Gabiś 2011, s. 282–283].

Na terenie parku im. Juliusza Słowackiego oraz przed Akademią Sztuk Pięknych przy nabrzeżu znajduje się kilka rzeźb upamiętniających wybitne osoby lub wydarzenia z historii kraju. **Pomnik Juliusza Słowackiego** (ryc. 2.4) znajduje się w południowej części parku, w pobliżu alei Słowackiego. Inicjatorem budowy zostało Towarzystwo Miłośników Wrocławia, co może być uznane za

cenny przejaw oddolnej inicjatywy podczas decyzji o zagospodarowaniu przestrzeni publicznych. Rzeźba była wykonana przez Andrzeja Łętowskiego, który zainspirował się niewielką brązową rzeźbą Wacława Szymanowskiego z przełomu XIX i XX wieku. Odlany z brązu pomnik poety został odsłonięty w 1984 r. [Dobrzyniecki 1997, s. 215]. **Grupa rzeźb ogrodowych** znajduje się we wschodnio-północnej części parku, naprzeciwko wejścia do Muzeum Narodowego. Cztery rzeźby wykute z piaskowca ok. 1760 r. pochodzą z nieznanego założenia ogrodowego. Mitologiczne boginie Atena (przedstawiona dwa razy), Ceres, Reja jako często stosowany motyw bóstw mitologicznych miały wzbogacać otaczającą ich naturę i robią to do dziś [Dobrzyniecki 1998, s. 211]. Na północ od budynku Akademii Sztuk Pięknych znajduje się **rzeźba „Głowa Robotnika”** (ryc. 2.5) wykonana przez Xawerego Dunikowskiego. Rzeźba powstała w 1948 r. i była zaprezentowana podczas Wystawy Ziemi Odzyskanych w tym samym roku [Anonim 2017]. **Pomnik Ofiar Zbrodni Katyńskiej** (ryc. 2.6) znajduje się w północnej części parku im. Słowackiego. Zgodnie z napisem na tabliczce informującej został on ufundowany w 1999 r. z inicjatywy stowarzyszenia Dolnośląska Rodzina Katyńska. Na wybranym terenie znajdują się również inne elementy artystycznego wyrazu. Park i nabrzeże są wyposażone w liczne placyki oraz miejsca do siedzenia. Tereny

created in 1948 and was presented during the 1948 Exhibition of Recovered Territories [Anonymous 2017]. The Katyń Crime Victims Monument (Fig. 2.6) is located in the northern part of the Słowacki Park. According to the inscription on the information plate, it was founded in 1999 on the initiative of the Lower Silesian Katyń Family Association. There are also other elements of artistic expression in the selected area. The park and waterfront are equipped with numerous little squares and seating areas. These areas are well-maintained and regularly modernized according to the modern rules of public space management – inviting both individuals preferring traditional wooden benches as well as original concrete slabs descending to the Odra River.

Along the Juliusz Słowacki avenue next to the building of the Dominikańska Galeria shopping center is the former **bastion** (Fig. 2.7). Its formation dates back to the period before 1486. The purpose of this element of the defense system was shielding the water flowing into the city moat. During the liquidation of the fortification after 1807 part of the foundations and walls remained covered with a layer of earth. In 1967, during the construction of the “Panorama” hotel they were rediscovered, explored, preserved and made available for viewing. The bastion is one of the best preserved elements of the defense system of Wrocław from the turn of the Middle Ages and Early Modern Times [Żurek 1997, p. 91].

Currently, it is adjacent to one of the shopping center walls, which in style tries to refer in the rhythm of its windows to the holes in the medieval wall.

The former **Ceglarski Bastion**, now known as **the Polish Hill** (*Wzgórze Polskie*) (Fig. 2.8) is a remnant of the old portion of the fortifications defending the New Town. Initially, the area was protected only by the moat with the embankment. During the construction of the Ceglarska bastion gate received one of the two bastions, which were supposed to defend the area. During its transformation into an Italian fortification system in 1585 a bastion was built in this place. After the demolition in the early nineteenth century a hill was created here. Today, the exposed portion of the wall of the bastion can be seen from the Purkyniego street [Żurek 1997, p. 91].

The former building of the Reich Regional Post Office, now the headquarters of the District Offices of the **Polish Post** (Fig. 2.9.) Wrocław-City, Wrocław-South, Wrocław-North, Wrocław Post Office 1 and the Museum of Post and Telecommunications was built in 1926 and designed by Lothar Neumann. It was constructed in the place of an old military cemetery and its front facade with a length of 142 m formed the entire eastern frontage of the compact quarter of buildings, non-existent today. The tower building is 43 meters high. The whole building is topped with openwork tracery parapet. Decorative details,

inspired by the Gothic represent one of the expressionist exploration trends in the architecture of the twentieth century [Ilkosz 1997, p. 267].

The building of the former Royal Academy of Arts and Crafts, now the Academy of Fine Arts (Fig. 2.10), housed in the former building of the Lutheran teacher seminary, has been repeatedly rebuilt and the expanded for the needs of the Academy. Founded in 1791, it trained building craftsmen and later artistic craftsmen. As part of the reconstruction of the 60s the building was enlarged by an extension on the north side, on a plan of an irregular rectangle [Dobesz 1986, p. 5]. Archival drawings from 1894 show features of the neoclassical style: big pilasters, rustication facade, cornice crowning. In 1905, another building was built in the south-west corner [Dobesz 1986, pp. 6–7]. Large windows on the north facade show features of early modernism, and the rustication and pilasters refer to the period of late classicism [Zabłocka-Kos 1997, p. 155]. The ASP (*Akademia Sztuk Pięknych* – Fine Arts Academy) building, initially occupying only part of the plot, was supplemented with the contemporary block of Radisson Hotel. The building refers to the neoclassical façade of the Academy, but it is clearly separated from it by a glass link. The ASP building affects the surrounding area, offering public space in front of the building from the river bank side and diversifying it with the work of artists.

te, zadbane i regularnie modernizowane według współczesnych zasad urządzania przestrzeni publicznych, zapraszają zarówno wielbicieli tradycyjnych drewnianych ławeczek, jak i osoby wybierające proste, a jednocześnie oryginalne betonowe płyty nabrzeża, schodzące ku Odrze.

Wzdłuż alei Juliusza Słowackiego przy budynku Galerii Dominikańskiej znajduje się dawna **basteja** (ryc. 2.7). Jej powstanie datuje się na okres przed 1486 rokiem. Zadaniem tego elementu systemu obronnego było osłanianie wpływu wody do fosy miejskiej. Podczas likwidacji fortyfikacji po 1807 r. część fundamentów i ścian pozostała przykryta warstwą ziemi. W 1967 roku podczas budowy hotelu „Panorama” zostały one odnalezione, zbadane, zakonserwowane i udostępnione do oglądania. Basteja jest jednym z najlepiej zachowanych elementów systemu obronnego Wrocławia z przełomu czasów średnio-wiecznych oraz nowożytnych [Żurek 1997, s. 91]. Obecnie przylega do nich ściana centrum handlowego, które próbuje nawiązywać rytmem okien do otworów w murze.

Dawny Bastion Ceglarski, dziś znany jako **Wzgórze Polskie** (ryc. 2.8), jest pozostałością dawnego fragmentu fortyfikacji broniących Nowe Miasto. Początkowo teren był chroniony tylko przez fosę z wałem ziemnym. Podczas budowy bastei Brama Ceglarska otrzymała jedną z dwóch bastei, które miały bronić obszaru. Przy przekształcaniu na nowowłoski system fortyfikacji

w 1585 r. w tym miejscu powstał bastion. Po rozbiórce na początku XIX w. powstało tu wzgórze. Dziś odsłonięte ściany fragmentu bastionu można obserwować, poruszając się wzdłuż ulicy Ewangelisty Purkyniego [Żurek 1997, s. 91].

Dawny budynek Okręgowego Urzędu Poczty Rzeszy, obecnie siedziba Rejonowych Urzędów **Poczty Polskiej** (ryc. 2.9.) Wrocław-Miasto, Wrocław-Południe, Wrocław-Północ, urzędu Poczтового Wrocław 1 oraz Muzeum Poczty i Telekomunikacji powstał w 1926 r. według projektu Lothara Neumanna. Wybudowany został w miejscu dawnego cmentarza wojskowego i poprzez frontową elewację o długości 142 m tworzył całą wschodnią pierzeję nieistniejącego dziś zwartego kwartału zabudowy. Wieża obiektu mierzy 43 m wysokości. Całość obiektu wieńczy ażurowy maswerk attyki. Dekoracyjne detale inspirowane gotykiem przedstawiają jeden z nurtów ekspresjonistycznych poszukiwań w architekturze początku XX wieku [Illkosz 1997, s. 267].

Budynek dawnej Królewskiej Akademii Sztuki i Rzemiosła Artystycznego, obecnie **Akademii Sztuk Pięknych** (ryc. 2.10), mieści się w dawnym gmachu luterskiego seminarium nauczycielskiego, wielokrotnie przebudowywanego oraz rozbudowywanego na potrzeby Akademii. Założona w 1791 roku kształciła rzemieślników budowlanych, a później rzemieślników artystycznych. W trakcie przebudowy

z lat 60. rzut seminarium zostaje powiększony dobudową od strony północnej, założonej na planie nieregularnego prostokąta [Dobesz 1986, s. 5]. Archiwalne rysunki z 1894 r. ukazują cechy stylu klasycystycznego: duże pilastry, boniowanie elewacji, gzymsy koronujące. W 1905 roku został dobudowany kolejny budynek w południowo-zachodnim narożniku [Dobesz 1986, s. 6–7]. Duże okna od północy ukazują cechy wczesnego modernizmu, natomiast boniowanie i pilastry odnoszą się do okresu późnego klasycyzmu [Zabłocka-Kos 1997, s. 155]. Budynek ASP, zajmujący początkowo tylko część działki, został uzupełniony o współczesną bryłę hotelu Radisson. Budynek hotelu nawiązuje do klasycystycznej elewacji Akademii, ale jest wyraźnie oddzielony od niej szklanym łącznikiem. ASP oddziałuje na otaczającą ją teren, proponując przestrzeń publiczną przed budynkiem od strony wybrzeża oraz urozmaicając ją pracami artystów.

Galeria Dominikańska (ryc. 2.11) jest wielkopowierzchniowym obiektem handlowo-rekreacyjnym, wybudowanym w 2001 r. według projektu E. Lacha, M. Ludiana oraz J. Matkowskiego. Podłużny układ otwartych galerii w 3 kondygnacjach, przesklepione w części centralnej płaską przeszkloną kolebką – architektura nawiązuje do tradycji XIX-wiecznych galerii handlowych. Budynek stara się wpisać w istniejące otoczenie poprzez zastosowanie różnych rozwiązań elewacji

Table 2. Valorization of the objects located in the analyzed area

Tabela 2. Waloryzacja obiektów znajdujących się na analizowanym obszarze

№ Lp.	Object Obiekt	Valorization Waloryzacja									
		History Historia	Architecture Architektura			Culture Kultura	Education Edukacja			Recreation Rekreacja	
		historicity historyczność	antiquity dawność	uniqueness wyjątkowość	aesthetic value wartość estetyczna	contents treść	formal formalna	informal nieformalna	availability dostępność	offer oferta	function availability dostępność funkcji
1.	Museum of Architecture Muzeum Architektury	3	3	2	3	3	1	-	3	2	3
2.	National Museum Muzeum Narodowe	3	2	2	3	2	1	-	3	2	3
3.	Panorama Raławicka Muzeum Panoramy Raławickiej	3	1	3	3	3	1	-	3	2	3
4.	Monument to Juliusz Słowacki Pomnik Juliusza Słowackiego	3	1	2	3	3	-	1	3	1	3
5.	Group of garden sculptures Grupa rzeźb ogrodowych	1	2	2	3	2	-	1	3	1	3
6.	Worker's Head Sculpture Rzeźba Głowa Robotnika	3	1	3	3	3	-	1	3	1	3
7.	Monument to the Victims of the Katyń massacre Pomnik Ofiar Zbrodni Katyńskiej	3	1	3	3	2	1	-	3	1	3
8.	Bastion Basteja	2	3	3	3	3	-	1	3	1	3
9.	Polish Hill Wzgórze Polskie	2	3	3	2	3	-	1	3	1	3
10.	Main Mail Poczta Główna	1	1	3	3	2	1	-	3	1	3
11.	Academy of Fine Arts Akademia Sztuk Pięknych	2	2	2	3	2	1	1	1	1	1
12.	Galeria Dominikańska Galeria Dominikańska	1	1	2	3	3	-	-	2	2	3
13.	Multifunctional OVO building Wielofunkcyjny budynek OVO	1	2	3	3	3	-	-	2	2	2

The valorisation aims to show that each object possesses at least 4 out of 5 the analyzed features that may represent the image of this place.

Przeprowadzona waloryzacja ma za zadanie pokazać, że każdy obiekt posiada co najmniej 4 z 5 analizowanych funkcji, które mogą świadczyć o wizerunku tego miejsca.

w zależności od kontekstu: od strony północnej elewacja jest szklana i – nawet przy całej swej masywności – neutralna, odbijając bryłę kościoła pw. św. Wojciecha, znajdującego się po drugiej stronie ulicy. Widoczne elementy konstrukcyjne, przypominające przypory kościoła, mają również zmniejszyć dystans pomiędzy obiektami. Od strony południowej, gdzie znajduje się szeroka trasa miejska, elewacja ma przemysłowy charakter, wyrażający się w postaci dużych szklanych płaszczyzn, przysłoniętych żaluzjami. Z wyższych kondygnacji, a także z otwartego parkingu na dachu otwiera się ekspozycja na Nowe i Stare Miasto. Stowarzyszenie Architektów Polskich wyróżniło ten budynek w 2001 roku [Eysymontt, Górka, s. 210]. Galeria Dominikańska próbuje połączyć w sobie materiały poszczególnych epok – cegłę i szkło. Galeria ma około 100 sklepów, supermarket, restauracje, hotel Mercure Panorama i według współcześnie obowiązującego konsumpcyjnego trybu życia jest takim punktem wybranego obszaru, do którego zmierza najwięcej osób.

Budynek **OVO** (ryc. 2.13) został otwarty w 2016 roku. Jest to projekt pracowni Gottesman-Szmelcman Architecture. Podczas analizy formy nasuwają się wnioski, iż ten 9-kondygnacyjny budynek oprócz wyglądu obcego, zdaje się na terenie staromiejskim, blobu, łączy w sobie cechy poprzednich epok, przetworzonych we współczesną formę. Wielka biała bryła budynku

z pasami okien przywołuje skojarzenia modernistycznego budynku, przypominając statek morski. Od narożnika między ulicą Oławską oraz fosą budynek, w swojej dynamicznej formie, podąża jakby do przodu. Wrażenie skojarzenia ze statkiem jest szczególnie wyraźne, kiedy idzie się wzdłuż fosy i obserwuje się, jakby budynek OVO płynął po niej. Również zostawienie otwartej, przeszklonej dolnej kondygnacji nawiązuje do koncepcji budynku płynącego wśród morza zieleni – tylko w tym wypadku płynącego wśród innych pojazdów na trasach komunikacyjnych, otaczających obiekt. Zamierzona zgodnie z projektem transparentność jest różnie rozumiana przez użytkowników, którzy powoli wprowadzają się do pomieszczeń budynku. Pozostawienie szklanych „ścian” w kawiarni po stronie południowej stwarza oryginalną przestrzeń – od zewnątrz widoczne jest patio, natomiast od wewnątrz – ruchliwa ulica. Ciągłe zmieniające się dynamiczne tło wywołuje ciekawy efekt. Jednak inne przestrzenie parteru są przysłonięte, być może tymczasowo, wielkimi kolorowymi reklamami, co zakłóca postrzeganie budynku przez widzów jako lekkiego i nowoczesnego.

Ważnymi elementami, decydującymi o kreowaniu pozytywnego wizerunku tej części miasta, są Promenada Staromiejska wraz z elementami byłej fosy oraz park im. Juliusza Słowackiego.

Waloryzacja

W ramach opisaney metody zasób podlega waloryzacji, rozumianej jako przyporządkowanie określonych wartości liczbowych poszczególnym funkcjom, pełnionym przez budynki, pomniki i instytucje (tab. 2)

Podsumowanie

Wschodnia część średniowiecznej, wschodniej części Wrocławia poprzez lata rozwijała swoją ofertę, umożliwiając mieszkańcom oraz gościom miasta spotkanie z kulturą, historią, architekturą, edukacją oraz rozrywką. Duża liczba obiektów publicznych, ukierunkowanych w swojej działalności na świadczenie m.in. usług kulturalno-edukacyjno-rozrywkowych, połączonych z terenami parkowymi pozwoliła na stworzenie kilku przenikających się nawzajem przestrzeni publicznych, które umożliwiają łatwe przejście pomiędzy sobą oraz szeroki wybór oferty dla odwiedzających. Charakterystyczne budynki późnogotyckiego zespołu pobernardyńskiego, XIX-wiecznego gmachu Muzeum Narodowego, modernistyczne szpice Muzeum Panoramy Racławickiej, wielka bryła centrum handlowego próbująca pogodzić elementy z różnych epok oraz OVO stwarzają wizerunek Wrocławia jako miasta otwartego na nowe i współczesne pomysły, ale jednocześnie dbającego o dziedzictwo historyczne i kulturowe. XIX-wieczna

Galeria Dominikańska (Fig. 2.11) is a large area commercial and recreational facility, built in 2001, designed by E. Lach, M. Ludi and J. Matkowski. Its longitudinal arrangement of open galleries on 3 floors, vaulted in the central part with a flat glass cradle – the architecture refers to the tradition of nineteenth-century shopping malls. The building tries to enter into the existing environment through the use of different elevation solutions depending on the context: from the north façade it is glass and, even with all its massiveness, it is neutral, reflecting the church of St. Wojciech, located across the street. Visible structural elements, resembling the buttresses of the church are also aimed to visually reduce the distance between the two structures. From the south, where there is a wide city transportation route, the elevation is industrial, expressed in the form of large glass surfaces. From the upper floors, as well as from the open parking lot on the roof opens the exposition onto the New and Old Town. The Association of Polish Architects awarded the building in 2001 [Eysymontt, Górska, p. 210]. Galeria Dominikańska combines in itself the materials of different periods – brick and glass. The shopping mall has about 100 shops, a supermarket, restaurants, the Mercure Panorama Hotel and according to the prevailing contemporary consumer lifestyle it is the point attracting most people in the selected area.

The OVO building (Fig. 2.13) was opened in 2016. It is a project by the Gottesman-Szmelcman Architecture office. The analysis of its form brings a conclusion that this 9-storey apart from its appearance of a strange blob within Old Town area, combines the features of previous eras, understood, and processed in a contemporary form. The large white shape of the building with bands of windows evokes connotations with a modernist building, which resembles a ship. From the corner between the Oławska street and the moat the building, in its dynamic form, moves as if to the front. The impression of the association with the ship is especially noticeable when you walk along the moat and see as if the OVO building was flowing over it. Also the glass bottom floor of the building, which is left open, refers to the concept of the building flowing on the sea of green – only in this case flowing along with the traffic moving on the communication routes that surround the structure. Intended as a project transparency is understood differently by the users who are slowly beginning to occupy the building interiors and space. Leaving the glass “wall” in the cafe on the south side creates an original space – from the outside the patio is visible, while from the inside one can see a busy street. The ever-changing dynamic background creates an interesting effect for the observers. However, other areas of the ground floor are overshadowed, perhaps temporarily, with big colorful

advertising, which interferes with the perception of the building by the viewers as light and modern one.

The important elements that are decisive for creating a positive image of this part of town are the Old Town Promenade along with the elements of the former moat and the Juliusz Słowacki Park.

Valorization

Within the presented method, the resource is subject to valorisation, defined as the assignment of certain numerical values to particular functions performed by buildings, monuments and institutions (Tab. 2).

Summary

The eastern part of the medieval eastern part of Wrocław has been developing its offer over the years, enabling the inhabitants and guests of the city to meet with culture, history, architecture, education and entertainment. A large number of public facilities, oriented in their activities to provide, among others, cultural-educational-entertainment services, linked by parkland, have allowed for the creation of several interpenetrating public spaces that allow for easy transition between them and a wide range of offers for visitors. The characteristic buildings of the late Gothic Bernardine complex, the nineteenth-century edifice of the National Museum, the modernist views of the

decyzja o zachowaniu terenów pofortyfikacyjnych umożliwiła powstanie wyjątkowych terenów, które wpisały się w koncepcję Wrocławia jako metropolii o europejskim znaczeniu. Większość wybranych elementów pełni w przestrzeni miejskiej kilka funkcji naraz. Kolejne zmiany i rozbudowy fragmentów tego terenu stworzyły z niego swoiste „muzeum pod otwartym niebem”, rozumiane jako ciągle powiększany zbiór budynków z poszczególnych epok, uzupełniany o ważne dla miasta współczesne funkcje, ale w dalszym ciągu zawierający „świadców” z ubiegłych stuleci. Duża liczba pomników daje możliwość wyboru wielu tras zwiedzania terenu. Również charakterystyczne bryły budynków zespołu poklasztorowego, pałacu Muzeum Narodowego, niezwyklej bryły rotundy Panoramy Raławickiej, a szczególnie biały „blob” OVO stwarzają unikatowy, nieduży obszar nacechowany pewnego rodzaju „dominantami” w przestrzeni. Budynki, będące charakterystycznymi odpowiedziami na style z własnych okresów, są połączone terenami zielonymi. Biorąc pod uwagę, że jednym z tych budynków jest Muzeum Architektury, nasuwa się pomysł, aby uważać cały ten obszar za ekspozycję interesujących obiektów, które można prześledzić jak historię rozwoju architektury, a także historię zmian w historii Wrocławia. W kształtowaniu zabudowy wybranego terenu można zauważyć tendencję do coraz bardziej swobodnego traktowania kontekstu

historycznego. Charakterystyczna rotunda Panoramy Raławickiej była wybudowana jako wolno stojący budynek w latach 60. ubiegłego stulecia. Elewacje budynku poklasztorowego, otwarte na większą ekspozycję od strony ulicy Bernardyńskiej oraz alei Słowackiego, są zachowane w średniowiecznym stylu, modernistyczna elewacja jest odwrócona w stronę parku. Budynek Galerii Dominikańskiej z przełomu tysiącleci, znajdując się przy gotyckim kościele, próbuje zniwelować rozbieżność stylów, stosując powierzchnie odbijające, pseudo-przypory oraz cegłę jako element materiałów elewacyjnych. Budynek OVO, ściśle przylegając do gmachu Poczty Głównej (ryc. 3), jest jego całkowitym przeciwieństwem – sztywna prostopadłościenna bryła graniczy z opływającymi kształtami bloba; tradycyjnie wyglądająca cegła, tworząca fakturę z drobnych elementów poszczególnych cegiełek, jest całkiem inna od białego corianu, ułożonego w sposób niepozwalający na dostrzeżenie poszczególnych listew i dodatkowo podkreślający płynność elewacji.

Wybrany teren w drodze historycznych zmian został zmieniony w jeden z ważnych ośrodków życia kulturalnego mieszkańców i w obowiązkowy punkt do odwiedzenia przez turystów. Różnorodność brył architektonicznych oraz funkcji edukacyjnych, historycznych, kulturowych i rozrywkowo-rekreacyjnych stwarza w czasach ponowoczesnych, z ich pluralizmem poglądów

i wielością różnorodnych rozwiązań, obszar o wyjątkowym potencjale rozwojowym – zarówno w rozumieniu rozwoju ludzi odwiedzających go, jak i otwartości na dalszy rozwój samego terenu. W czasach poszukiwania sposobów na tworzenie więzi międzyludzkich oraz szerokiej badań nad przyjazną i otwartą przestrzenią publiczną dalszy rozwój funkcji tego terenu, według zasad współczesnego sposobu kreowania podobnych przestrzeni, wydaje się być ciekawym wyzwaniem do zrealizowania jeszcze nieznanymi dziś sposobami na zagospodarowanie oraz reformowanie istniejącej przestrzeni publicznej.

Luba Smirnowa

Wydział Architektury
Politechnika Wrocławska

Literature – Literatura

1. Anonim, 2017, (February 27). Opis na stronie. Retrieved from http://dolny-slask.org.pl/524664,Wroclaw,Pomnik_Glowa_Robotnika.html
2. Bogdanowski J., 1996. Projekt standardowego opracowania problematyki ochrony wartości kulturowego krajobrazu i środowiska: w studium do planu i w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. OÖZK NIK, Warszawa.
3. Dobesz J., 1986. Budynek Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych we Wrocławiu. Studium historyczno-architektoniczne. Ośrodek Dokumentacji Sztuki ASP Wrocław (na prawach maszynopisu).
4. Dobrzyński A., 1998. Atlas architektury Wrocławia. Budowle mieszkalne.

Panorama Raławicka Museum, the huge block of the shopping center, trying to reconcile elements from different eras and the OVO building create Wrocław's image as a city open to new and contemporary ideas but also for historical and cultural heritage. The nineteenth-century decision to preserve the fortification zone made it possible to create exceptional areas that fit in with the concept of Wrocław as a metropolis of European significance. Most of the selected elements perform several functions in the urban space at the same time. The subsequent changes and extensions of individual elements of this area have made it an „open-air museum”, understood as an ever-expanding collection of buildings from different epochs, supplemented by their important contemporary functions for the city, but still bearing witness to the past centuries. A large number of monuments offer the opportunity to choose from a number of tours of the area. The characteristic features of the buildings of the monastery complex, the palace of the National Museum, the unusual shape of the rotunda of the Panorama Raławicka, and especially the white „blob” of OVO also create a unique area, characterized by certain kind of „dominants” in its space. The buildings, reflecting the styles from their own individual periods, are connected by green spaces. When we consider the fact that one of these buildings is the Museum of Architecture, it is suggested to view the whole area as an exposition

interesting objects, watching which one can trace back the history of the development of architecture, as well as the changes occurring in the history of Wrocław. As regards the development of a selected built-up area, there is a prevailing tendency towards a more and more casual approach to its historical context. The characteristic rotunda of Panorama Raławicka was built as a freestanding building in the 1960s. The elevations of the monastery building, more exposed from the side of Bernardyńska Street and Słowackiego Avenue, are preserved in the medieval style, its modernist façade being turned towards the park. The structure of Galeria Dominikańska built at the turn of the millenniums and being located in the direct vicinity of the Gothic church, is trying to bridge the discrepancy of styles by the use of reflective surfaces, pseudo-buttresses, and brick as part of the facade materials. The OVO building, close to the Main Post Office building (Fig. 3), is the opposite of it – a rigid rectangular block borders on the blown and streamlined shapes of the blob; The traditional looking brick creating the texture of fine elements of the individual bricks is quite different from the white corian, arranged in a way that makes it impossible to discern its individual slats and further emphasizes the smoothness of the façade.

The selected area through its historical changes has been transformed into one of the important centers of cultural life of the residents

and a tourist must. The diversity of the architectural landscapes and its educational, historical, cultural and entertainment-leisure opportunities create in the postmodern times, with their pluralism of views and the variety of diverse solutions, an area of exceptional development potential – both in terms of the development of the visitors as well as the openness to further development of the site itself. In the times of searching for ways to create bonds between people and broad research into a friendly and open public space, the further development of the function of this area according to the principles of the contemporary way of creating similar spaces seems to be an interesting challenge for realizing today's not yet known ways of managing and reforming the existing public space.

Luba Smirnowa

- Budowle inżynierskie i przemysłowe. Parki, cmentarze, t. 2 (red.) J. Harasimowicz. Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław.
5. Eysymontt R., Górka M., 2011. Galeria Dominikańska [w:] Eysymontt R. (red.), Leksykon architektury. Wydawnictwo Via Nova, Wrocław.
6. Gabiś A., 2011. Muzeum Panoramy Racławickiej Oddział Muzeum Narodowego [w:] Eysymontt R. (red.), Leksykon architektury Wrocławia. Wydawnictwo Via Nova, Wrocław, 282–283.
7. Gola A., Ławicka M., 2009. Od klasztoru do muzeum. Dzieje zespołu zabudowań bernardyńskich we Wrocławiu. Muzeum Architektury we Wrocławiu.
8. Grodzka E., 2016. Zespół pobernardyński we Wrocławiu – historia przekształceń i powojenna odbudowa. Projekt skrzydła wschodniego z 1926 r. jako przekursorkie rozwiązanie konserwatorskie. Politechnika Wrocławska, Architectus 1 (45).
9. Ilkosz J., 1997. Atlas architektury Wrocławia. Budowle sakralne. Świeckie budowle publiczne., t. 1. (red.) J. Harasimowicz. Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław.
10. Kononowicz W., 1997. Wrocław. Kierunki rozwoju urbanistycznego w okresie międzywojennym. Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej.
11. Małczyński K., Morełowski M., Ptaszycka A., 1956. Wrocław. Rozwój urbanistyczny. Budownictwo i Architektura, Warszawa.
12. Małachowicz E., 1985. Wrocław. Zespół pobernardyński (Muzeum Architektury). Wydawnictwo Arkady, Warszawa.
13. Muzeum Architektury (2017, February 27). Materiały informacyjne. Retrieved from <http://ma.wroc.pl/pl/edukacja/>.
14. Myga-Piątek U., 2007. Kryteria i metody oceny krajobrazu kulturowego w procesie planowania przestrzennego na tle obowiązujących procedur prawnych [w:] Kistowski M., Korwel-Lejkowska B. (red.), Waloryzacja środowiska przyrodniczego w planowaniu przestrzennym, Gdańsk, Warszawa: Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, 101–110. Retrieved from: http://paek.ukw.edu.pl/wydaw/vol19/myga_piatek_2007.pdf
15. Zabłocka-Kos A., 1997. Atlas architektury Wrocławia. Budowle sakralne. Świeckie budowle publiczne., t. 1, (red.) J. Harasimowicz. Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław.
16. Zabłocka-Kos A., 2006. Zrozumieć miasto. Centrum Wrocławia na drodze ku nowoczesnemu city 1807–1858. Via Nova, Wrocław.
17. Ziejka F., 1984. Panorama Racławicka. Krajowa Agencja Wydawnicza, Kraków.
18. Żurek A., 1997. Atlas architektury Wrocławia. Budowle sakralne. Świeckie budowle publiczne., t. 1. (red.) J. Harasimowicz. Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław.